

VÁLLALJÁK A MŰVEIKET

Németi Rudolf, a Kriterion szerkesztője, csupán egyszer szólalt meg „érdemlegesen” a közel hétórás tanácskozáson, mégis többet mondott, mint amennyit hallgattott. Vastag hangja akkor csattant fel, amikor Murgu Pál feszegetni kezdte: „Beszéljünk arról, miért fogadtuk el ezt a témát (már-mint a pályázat harmas jelszavába foglal-tat) és miért írtunk elkötelezett irodal-mat? Mennyire őszinte ez a hozzáállás (vagyis a pályázóké, s főként a nyerteseké, akik a találkozó jelen voltak)?” „Erde-kesnek és értékesnek tartom, hogy végre nem a klisék jöttek be, nem a jelszó-ver-sek — mondta a szemüveg, szakállas szerkesztő. — Felővekedett egy olyan ge-neráció, amely megpróbál szembenézni a problémákkal. A többi tehetség kérdése.” Mirisz Miklós szerint e fordulatnak két, jól kitapintható oka van: „Minden tollfor-gató egyszer szembekezd a szülőföld, a munka és a testvériség kérdéseivel, s meg kell válaszolnia, másképp nem léphet to-vább. Valószínű, hogy — többünkél ez a momentum esett egybe. Másrészt közre-játszott az ambíció is: értéket tudok alkotni olyan témában, amelyet lejárattak az ügyeskedők.” Simonfy József, aki már előzőleg bevallotta: „nem a szerzőt olva-som, hanem a verset”, most sem állhatta meg, hogy rá ne pirítson a kérdés felveté-sében észlelhető árnyalatnyi fontoskodás-ra: „Ejnye ti úgy írtok, hogy leültök és azt mondjátok, most őszintén fogok írni, máskor meg...” Szövege tovább már nem volt érthető, de sejtjük, hogy magában mi-ként folytatja motyogását. Józsa Márta sem állhatta meg szó nélkül: „Az igazi művésznél ilyenkor működésbe lép a tu-datfölkötő...” — valószínű, a művészi én nemesebb tartományaira gondolt, mindegy, a lényeg az, hogy a pályázatra kiírt téma értékét és súlyát illetően teljes volt a „konszenzus”. Szerzőink komolyan vették a lehetőséget, amit a lap kínált, hogy kez-dő lépéseiket ne valamely sikátorban, ha-nem a főtútcán próbálgassák, népünk, nemzetiségünk képviselőiben tegyék le az írói „alkalmassági” vizsgát. Az erkölcsi bizonyítványt pedig, tartalmazzák maguk a művek, amelyekkel beneveztek.

Fel voltunk készülve arra is, hogy öste-hetségek, szertelen, világmegváltó zsenik gyülekezetebe toppanunk, akik már a magzatvízben is teljes fegyverzetel lubic-kolnak, ezért „felkészülten”, kész tervvel álltunk elő, magunk szállítottuk a vitára

bocsátandó kérdéscsomót. Lehet, hogy fél-reismertük munkatársainkat, mert a vita során kitűnt: a művekben meghirdetett tartás alkotóik személyére is jellemző. Többben a tervezett kötet azonnali lezárása mellett foglaltak állást, holott a szerkesz-tőség még nyitva hagyta a kaput, hogy a nyertesek közül, akik szükségét érzik, egy-két írásukat érettebbekkel cserélhessék ki. Egyáltalán nem kaptak ezen a lehetősé-gen, sőt egyesek, mint például Demeter József, kerek perec megmondták: „Min-denkinél vállalnia kell a felelősséget a beadott munkáért.” A továbbiakban leg-feljebb javítást, stilizálást engedélyeznek maguknak, s azt is rövid, záros határidőn belül. Senki sem vont vissza írást, noha jeleztük, hogy az átfutási idő nagy, s meg-történhet, hogy a kötetbe foglalt anyag már nem tükrözi a szerzők által elért szin-tet, pedig, miként a kereszttűri „rögtönzé-sek” — megadott témára, a tanácskozá-s szünetében írott munkák — egyike má-sika is bizonyítja, rövid idő alatt összeáll-na akár egy újabb kötetre való...

A zsűri eléggé nehezen tudta „keresztül-vinni” azt a szándékát, hogy a kötet fel-építésében is méltányolja a nyertesek hoz-zájárulását. Azt terveztük, hogy az első részben szerzőként csoportosulnának az írók, jelezvén, hogy egy sor új alkotó érett be a meghirdetett témával való mér-kőzésben; a kötet második fele viszont azok írásait tartalmazná, akiknek munkái elsősorban a téma miatt érdekesek, és an-nak megfelelően csoportosulnának. A fő ellenvetés az volt, hogy a kötet így a nyer-tesek magamutogatását szolgálna.

Heves vitát vártunk az általunk javasolt cím miatt, mivel azt nem nyertestől, ha-nem csak benevezőtől — Veress Gerzon-tól választottuk. Kérték, hogy — a rádió küldöttként jelenlevő szerző — olvassa fel a címadónak javasolt verset — a **Fénykiál-tót** —, elismerték, hogy jó írás, talán kissé hivalkodónak érzik az antológia élén...

Elviselve ezt a sok meglepetést, csupán azt mondhatjuk: dolgos, komoly, felelő-ségtudó írógárda zárkózott fel lapunk kö-ré, s olvasóink figyelmébe ajánljuk a kö-vetkező hónapokban megjelenő irodalmi mellékleteinket, melyekben a tervezett kö-tet javát alkotó, a döntőre érkezett mun-kákat adjuk közre.

Zsehránszky István

Nem a megfogalmazás, a teremtés...

Július 23-án a székykeresztúri téli nyaraló az ifjúsági klubban összegyűlt fiatalok hangulata forrasította fel: meglepett, hogy ilyen sokan voltak kíváncsiak **Szülőföld, munka,**

testvériség irodalmi pályázatunk díjnyertesei-nek felolvasó estjére, a **Barozda és a Folk group** — 5 szereplésére. Még a bejárat, nyitott ajtóban is annyian álltak, hogy a levegő egy-általán nem mozgott. Persze, önhitségre val-lana, ha azt hinnénk, hogy csak pályázatunk nyertesének műveire gyűltek ilyen szép számban egybe — a két együttes, no meg a be-ígért táncost legalább annyira vonzotta a ke-resztúri ifjúságot. Mégis: valamennyi jelenle-vő, föltehetően, osztja véleményemet, hogy író-fölfedezettjeinknek is sikerük volt, ha — a tapsnak hinni lehet.

Es ez nem kicsi dolog, mert tizenhat tollfor-gató olvasott fel verset s prózát (!), s a kö-zönség akkor is „birta” még, amikor újrázásra került sor, a nyertesek játékos versengésünkre „röptében” megírt fogalmazványaikkal (té-ma: a hajnal) is porondra álltak. A Barozda és a Folk group — 5 igazán színvonalas műso-ra, nyilván, „alája játszott” az irodalmi rész-nek, ami azonban nem hiba, hiszen az iroda-lom és a zene — nem ellensége egymásnak. Bebizonyosodott ez „rendes” Ifjűmunkás-ma-tinén is...

Meghívásunkra a 17 nyertes közül 16 (**Bar-lázs Tibor, Bölöni Domokos, Demeter József, Horváth Alpár, Szilamér, Illés Mihály, Józsa Márta, Kiss Zoltán, Lőrincz József, Mirisz Mik-lós, Murgu Pál, Németi Rudolf, Salamon And-rás, Simonfy József, Szombati István, Varga Sándor, Veres István**) jelent mondott, **Mészely József** „igazoltan” hiányzott — katonai szol-gálatának tesz eleget.

Hogy mivel vívták ki az érdeklődést Székely-keresztúron? Gondolom, nem tévedek nagyot, ha azt hiszem, hogy őszinteségükkel, azzal, hogy önmagukat próbálják megmutatni, él-ményanyaguk megfelel az itt és most, a vallás és vállalat korparancsának. És ez akkor is derűlátásra ad okot, ha az előbbieket egyike sem kimondottan esztétikai kategória. Balga-ság poeta doctusokkal, olyan költőitánnal perlekedni, mint Babits Mihály, de azért nyu-godtan megkérdőjelezhetők kategórikus kije-lentését, miszerint „...a művészetben lényeg-géppen a szuggesztív hatás eszköze, a for-ma válik.” Ehhez ugyanis hozzá kell tennünk: az a forma, amely tartalmat hordoz. Az az érzésem, hogy a Keresztúron felolvasó fiata-lok, föltehetően ösztönösen, megfogadták Sza-bédi László 1956-os intelmét, amit a Veronica Porumbacunak adott interjújában rótt papírra. Sok más mellett azt, hogy az írónak arról kell írnia, amit leginkább ismer, hogy az alkotás nem készen kanott ismeretek irodalmi köntös-be való öltöztetése, hanem események és em-berek közötti ismeretlen viszonyok felfedezése. Mindegyik irodalmi szintű írás felfedezés ugyanis, még ha csak — újralfedezés is. És ha a közönség „felfedezi” a felfedezést, akkor odafigyel és értékeli azt. Ezúttal is így történt. A két-három békéltető közbeszólás nont-on akkor hánzott el, amikor az illetők nem tudtak azonosulni a „felfedezővel”, hamis hannot vélték kicsengetni a versorokból. A szerzők, persze, nyugtázták azzal is ma-ukat: nem az ő készülőlkükben van a hiba...

És még valami erősítette a közönség ro-konszenzát: nem voltak a felolvasók között „harhtak”. Bajor Andor finvalmaztatott erre a jelenségre egy régebbi igaz Szó-találkozóan,

kissé túlzottan feddó éllel. Ezúttal senkit sem vádolhatott volna herbartzmussal, a megje-lentek közül senki sem volt hasonlítható az egykor fontos (hírhedt) politikai szerepet ját-szó Bismarck Herbert nevű, jelentéktelen (még-csak nem is hírhedt) fiára. Persze, az ember nem választhatja meg szüleit, s nem hiba, csak esetleg lépéselőny, ha valaki már oda-haza irodalmi-művészeti laboratóriumban nő fel, amolyan mesterséges lombik-rendszerben, ahol a tudást, az íráskészséget cseppenként adagolják, s a csemete menthetetlenül literá-tor lesz. Mégis, talán jobb, ha a csemete ma-ga küzd a megismerésért, az élményért, maga kinlódik meg az íráskényszerrel, a kifejezés módolásával. A tragikus sietséggel eltávozott Szilágyi Domokosra hivatkoznék, akinek sorai idevágók: „Keszerves és hosszú az út a létől a megismerésig, a megismeréstől a fölismerés-ig. / A megismerés üdvözítő módja nem a megfogalmazás, hanem a teremtés. / A fölis-merés a küzdelem. / Így születik a nyugalom: nyugtalanságok egyensúlya.”

Zenés-irodalmi estünknek, mint már írtam, szép sikere volt. Ezért is: én most nem „bírdá-ni jöttem”. Annyi azonban engedtessek meg, hogy nyerteseket (is!) buzdítsam Kolozsvári Grandpierre Emil (már-már) axiómájának ál-landó szem előtt tartására: „...a huszadik századon nehéz lesz átlavírozni gondolkodás nélkül.” Márcsak azért is, hogy mindig érez-zék, tudatosítsák: a tehetség soha sem több eséllyel, az igazi mű már felelősségteljes, sú-lyos cselekvés.

Lázár László

Sokan voltak kíváncsiak
Borbély István felvételre

»»» visszhang «««

Levél

Demeter Jóskának

Kedves Barátom!

Kétszer is figyelmesen átolvastam **Volt esür, nincs esür** című gondolatébresztő írásod az Ifjűmunkás 25. számában. Kíváncsisá-gomat csak fokozta az a tudat, hogy olyan té-máról írtál, melyet személyes találkozásaink-ór órákon át „emésztgettük”, s amely az utóbbi esztendőben gyakran visszatér a romániai magyar sajtóban: az élő hazai néptánc újralfedezése s leghűségesebb őrzőinek, az idős táncművészeknek a sorsa.

Ezért érzem szívszorítón Igaznak Kurrátor Jóská bácsi „világbakaláltó” panaszát a dellői verbunkot idegenül szemlélő ingázó falusi fiatalokról, az eredeti néptánc iránti érdeklő-dés megcsappanásáról, a falu értelmiségi kép-viselőinek tehetetlenségéről. Hadd tegyem mindjárt hozzá, a leírt jelenség nemcsak Del-lőre érvényes. A Mezőség, a Nyárad és a Kisküküllő mente, de más vidékek sok száz falujának 60 éven felüli híres táncműftői ér-zik, hogy „tudásukat” nincs ki továbbíttesse. Mi lenne hát a sürgős teendő? — kérdezik manapság egyre többen. Ezt teszi Kurrátor bácsi is, miközben az egyik legfontosabb vá-laszt közösen így fogalmazták meg: „ha (a néptánc) eredetiségét meg akarjuk őrizni, akkor MINDEN A HELYBELI UTÁNPOT-LAS nevelésén múlik” (kiemelés tőlem, K. F.).

Ezzel eljutottam nyílt levelem megírásának legfőbb indítékára. Néptánc kultúránk jövő-jének szempontjából egyáltalán nem lehet közömbös számunkra, hogy ezen a helybeli utánpótlás kiket és mit értünk. Hadd mondjam el egyik legfrissebb, tánc-cal kapcsolatos élményemet. Ez év tavaszán kijárogattam a híres régi Nyárad menti nép-szokások és eredeti táncok „felbresztésé-ben” segédkezni Szentgencsre, Vendéglátóim megtudták, hogy marosvásárhelyi „szakma-beli” vagyok, s azzal ostromoltak, tanítanak nekik valami „igazi” néptáncot. Táncánítás helyett késő éjszakába nyúló beszélgetésen eleveztünk fel a falu régi táncos emlé-keit... Második találkozásunkon már én ta-

nultam tőlük a gerendit és a székyel ver-bunk legszebb ottani figuráit. A szentgeri-ceiek (több mint 15 év hallgatás után) több-ször ellátogatnak a szomszédos falvakba, és mindenütt nagy sikert aratnak eredeti műso-rukkal.

Összetartójuk, biztatójuk Mester Ágnes fia-tal mezőbándi biológia szakos tanárnő, ő ma-ga sohasem volt táncos. Gondolom, már te is gyanított, mi köze mindennek a „helybeli utánpótlás” kérdéséhez.

Nálunk ma már általános (és nem újkori) jelenség, hogy a hagyományörző falvak azok-tól kapják a rendszeres bátorító, biztató, cse-lekvően továbbélítő útmutatást, akik habár nem szakmabeliek, a közösségi művelődés fe-lőlős gondjai szívügyük. Tanító, tanár, orvos, mérnök, főiskolai hallgató, ifjűmunkás, sze-mélyes ismerőseim egész sorát említeném, mint közművelődésünk oadaó őnkéntes ak-tívistáit. Legtöbbjüket soha sem tanították táncolni, rendezni, dalárdát vezetni, mégis ők a tartópillérei falusi nemzetiségi művelő-désünknek.

Evek óta vajdó gondnak és természetesen személyes felelősségnek érzem (habár nem vagyok hivatásos táncszakértő, tehát nem a táncból, hanem csak a táncnak élék!), hogy miért nem tudom (tudjuk) lefilmezni (hang-szalagra rögzíteni, lefényképezni) és miért nem látom (látjuk) gyakrabban egyes arra érdemes falvak leghíresebb táncműftőit, ere-deti, mesébe illő táncait. Közülük sok tíz olyan kiforrott népi előadóművész, akiknek verbunkosa több mint 50 féle figurát is képes kicifrázni!

Veled együtt kérdem én is, miért hagy-juk őket páratlan, megismételhetetlen tánc-kincsseikként együtt... „elszállni”?

Amint látod, a kérdező-kérdések bennem is továbbgyűrűznek. Töled (mint egykori te-hetséges táncostanítványomtól, a bukaresti magyar anyanyelvű főiskolások egyik sokat dicsezt táncoktatójától) én is kérdeznék vala-mit:

Nem gondolod, hogy a dellői eredeti tánc-ok összegyűjtésében, továbbadásában (lefil-mezésében!) a helybeli utánpótlás létrehozá-sában, egy odavalósi, gyakran hazalátogató bukaresti főiskolás, DEMETER JÓZSEF nevű ifjú családapa nyújtathatna a legaldásosabb szakmai segítséget?... Hogy nem gondolta-tok erre, azon a hasznos házi csemegebor-kostolón?

A mielőbbi dellői találkozás reményében
üdvözl

Kelemen Ferenc

Az érem másik oldala

Pár év múlva lesz 30 éve annak, hogy ezen a Maros menti tájon élék, Kerelőszentpálon. Ismerem a környék művelődési életét, vala-mint azt is, hogy az értelmiségiek közül ki viseli szívén a falusi tömegek sorsát.

1. Tíz évvel ezelőtt még 535-en éltek Del-lőn. Ma 309-en alusznak otthon. Ebből is kö-zel 80-an járnak be a városba tanulni, illetve dolgozni.

2. A hazajáró 18–30 éves fiatalok és az otthon élők száma 45. Ebből a lányok száma 3. Egyzerre 10–15 fiatal van itthon.

3. Dellő mostani 309 itthon alvójának 80 százaléka 1–13 és 55–90 év közötti. Elszomo-rító az, hogy egyre több az olyan lakás, amelyben hónapokig, évekig nem lakik senki. A helyi sajtóban pedig egyre több a lakás-eladást közlő hirdetés. De nincsen vevő.

4. A dellőiek (akik otthon maradtak) min-dent elkövetnek azért, hogy el ne neptele-nedjék a falu. Függhidat akarnak készí-teni a Maros felett, hogy könnyebben köz-lekedhessenek, mert a csónak, a komp nem mindig használható, különösen magas ví-zálláskor.

5. Ezelőtt 15 évvel a dellői iskola 2 tanerős volt. Sőt, óvodával is rendelkezett. Most egy-tanerős, és külön engedélyt kell kérni.

6. Bőjtke András tanít. Az évek során sok nagyon jó tanulóit küldött Szentpálra. Kultúr-otthon-igazgató. És minden este ott van, mo-zigépet kezel, előadást tart, próbál, könyveket ad ki a könyvtárból. A szabadidejét helyi tagozatát irányítja, politikai tanfolyamot ve-zet, egyzsoló mindent végez.

7. A dellői művelődési otthon d. u. és este sohasem maradt zárva. Sőt, Bőjtke András szabadsága idején is ott van a kultúrotho-nban. Különösen szombaton és vasárnap. Sza-badsága idején mindenki pihen. Ha mégis, ezalatt is tevékenykedik, mint azt Bőjtke András teszi, ezt tudomásul kell venni és nem szabad senkinek sem igaztalanul bántni a lelkiismeretes emberrel.

Községünk területén 40 tanerő dolgozik, de sokuk együttvére sem annyira lelkiismeretes, mint Bőjtke András.

8. Amíg volt fiatal Dellőn, Bőjtke András táncot is tanított a fiataloknak. Most csupán

türelme és tekintélye által tud évente 2–3 szindarabot betanítani 5–8 fiatalnak, akik ugyanabban a váltásban dolgoznak.

9. Tény, hogy a nagy — hivatásos és nem hivatásos — együttesek elkerülik a kisebb településeket (mint Dellő) és a kis művelő-dési otthonnal rendelkezőket (mint Kerelő-szentpál), mert a pénzügyi terv őket is meg-köti.

10. Helyeslem Demeter Józsefnek a javas-latát a községi kulturaktivistákkal kapcsolat-ban. Jó lenne, ha mindenhez értő emberek lennének minden községben. De nem tudom, mi lehet az oka annak, hogy a tanerők nem tülekednek a művelődési otthon vezetésé, irányítása felé? Sőt, kevesebb a művelődési csoportokat szakszerűen irányító tanerők száma is, a műlthoz viszonyítva.

11. A művelődési tárgyú cikkeknél ma mozgósított hangulaknak és szelleműeknek kell lenniük. Tisztázniuk kellene azt, hogy minden személynek, minden szervnek van feladata. Bárki kinyithatja a kultúrotho-n ajtaját, csak a kilincset kell lenyomni. Ha a szabadságra hazajövők sem restellnek, a többi helybeli hozzáértővel együtt, akkor megol-dódna a dellői táncörökség felvirágoztatása — és a falu számtalan más hasonlóan égő kérdése és feladata is.

12. Ne osszunk ki minden feladatot, fele-lősséget egyesekre, mert a túlterhelés a mi-nőségi munka rovására megy.

13. A könnyűzene olcsóbb. Így a könnyű-zenét táncolókat előnyben vannak. Népi, ci-gányzenészek sokat kérnek. A művelődési otthon ezen kívül még elő kell hogy teremt-se az adót és az illetéket a zenészek járó pen-zéért. Dellőn nem biztos (és máshol sem), hogy a kívánt összeg begyűl egy táncon (bálon). A hiány pedig a kultúrotho-n igazgatóját terheli. Így talán érthetőbb, hogy miért apellálunk annyiszor a „terítésmentes” jó-szándékra.

Pataki János
községi művelődési igazgató

A szerkesztőség megjegyzi: Időközben Demeter József és Kelemen Ferenc lefilmez-te Kurrátor József verbunkját. És noha — e közreműködés is bizonyoság — Kelemen isme-ri jól Demetert, úgy tűnik, nem tudja, hogy az utóbbi nem lett hátlan Dellőhöz, a táncot betanította bukaresti főiskolásoknak, bemu-tatták azt kiszálláson, s éppenséggel Del-lőn is.